

**DIMENSIUNI CONCEPTUALE ALE EVALUĂRII COMPETENȚELOR ARTISTICE
ÎN CONTEXTUL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI EXTRAȘCOLAR
DIN REPUBLICA MOLDOVA**

**CONCEPTUAL DIMENSIONS OF THE ASSESSMENT OF ARTISTIC COMPETENCES
IN THE CONTEXT OF EXTRACURRICULAR EDUCATION FROM MOLDOVA**

Marina COSUMOV¹

Abstract

Evaluation is an organic component of the educational process. Or, any educational process is carried out and completed by evaluation, as a knowledge and recognition of the results of the acquisition and training process. Focusing the teaching-learning-assessment process on the training /continuous development of artistic skills involves performing the assessment throughout the entire training process.

The evaluation of artistic competencies will bear the imprint of the field of extracurricular artistic education, in which it does not manifest itself as a separate product from the student's activity; it is constituted within the practical forms of knowledge and acquisition of the values of art.

Keywords: *artistic skills, artistic field, evaluation proces**

Evoluția educației extrașcolare în Republica Moldova circumscrie primele formațiuni apărute inițial, în perioada anilor 1950, ca bază pentru activitatea instructivă a organizațiilor de copii și tineret și transformate, prin anii 1970, în instituții extrașcolare cu funcții instructiv-educative, metodice și organizatorice. Unitățile în cauză s-au afirmat ulterior ca parte integrantă a sistemului actual de învățământ. În ultimele decenii, **învățământul extrașcolar** se realizează în instituțiile extrașcolare publice și private (centre, palate, case de creație, cluburi de creație tehnico-științifice, centre ale tinerilor turiști, centre ale tinerilor naturaliști, școli sportive de agrement etc.).

Educația extrașcolară este parte componentă a sistemului de învățământ din Republica Moldova și o formă a educației reglementată de: Codul educației al Republicii Moldova (2014); Recomandarea nr.1437 privind educația nonformală a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (2000); Recomandarea privind validarea învățării nonformale și informale (Bruxelles, COM, 2012); Memorandumul privind învățarea pe parcursul întregii vieți (2000); alte documente de politici în domeniul învățământului și educației extrașcolare (nonformale).

În contextul acestor documente naționale și internaționale, dezvoltarea educației și învățământului extrașcolar devine o prioritate și o direcție strategică de asigurare a calității educației. Una dintre **principalele priorități** de politică pe termen mediu este diversificarea și intensificarea educației extrașcolare, în contextul elaborării și implementării programului național pentru educația extrașcolară orientată spre realizarea funcției de dezvoltare a vocației, creativității și spiritului antreprenorial al tinerilor generații.

Conceptul-cheie al educației extrașcolare (nonformale) constă în realizarea funcției de extindere și de complementaritate în raport cu educația formală. Această funcție se realizează prin două direcții:

- > activități organizate în afara clasei: cercuri, concursuri, olimpiade, întreceri, manifestări culturale și artistice etc.;
- > activități organizate în afara școlii de învățământ general: excursii, vizite, tabere, expoziții, centre de creație; instituții de învățământ extrașcolar (nonformal) de profil artistic, sportiv etc.

¹PhD., Associate Professor, "Alec Russo" Balti State University, Republic of Moldova, coordinating scientific researcher, Institute of Educational Sciences Republic of Moldova. cosumov@mail.ru

* Studiu realizat în cadrul proiectului *Cadrul conceptual, metodologic și managerial al educației nonformale în Republica Moldova*.

Prin natura și specificul ei, educația extrașcolară atestă însușiri proprii, printre care:

- varietatea formelor și conținuturilor,
- diferențierea activităților,
- formele de organizare etc.

Este vorba de satisfacerea educației în condiții mai bune și mai variate, prin aceleași influențe formative, însă din perspective inter-, pluri- și transdisciplinare, una dintre cele mai importante premise de alegere a activităților extrașcolare ținând de impactul pe care educația extrașcolară îl are asupra dezvoltării personalității educabilului. Se consideră că efectele educației și învățământului extrașcolar sunt benefice pentru dezvoltarea personalității contribuind la optimizarea rezultatelor învățării, la creșterea activismului și procesului de implicare în diferite activități instituționale și comunitare etc. Un factor important de motivare a educabililor pentru participare în activități extrașcolare ține de experiența psihopedagogică a cadrelor didactice, a prestatorilor de servicii educaționale extrașcolare [5, p. 130].

Caracterul permanent al educației extrașcolare impune necesitatea influențelor educaționale la toate treptele de dezvoltare ontogenetică. Societatea în continuă schimbare generează noi exigențe față de educație, în genere, în care individul se află permanent în calitate de receptor și agent al acțiunii educative. În aceste condiții, succesul educațional este determinat de premisele biopsihice favorabile și de mediul social stimulat, educația reprezentând factorul decisiv în formarea/ dezvoltarea personalității [4, p. 86]. Învățarea adevărată este întotdeauna un proces generator de sensuri. Înțelegerea acestui fapt aduce în prim-plan o nouă modalitate de învățare, care asigură dezvoltarea omului, capabil la un nivel personal – prin reflecție, înțelegere, creativitate, alegere rațională – să dobândească cunoștințe, abilități și competențe pentru a rezolva probleme vitale cotidiene. Știința pedagogică modernă tratează procesul instructiv-educativ ca pe un proces special organizat și instrumentat din punctul de vedere al tehnologiilor didactice, esența căruia este de a crea condiții favorabile pentru ca fiecare individ să-și formeze competențele necesare pentru dezvoltare și perfecționare continuă [ibid, p. 30].

Conținutul educației și învățământului extrașcolar creează premise de realizare a unor programe individuale care valorifică efectele educației nonformale generate de mediul social. Această perspectivă curriculară conferă conținutului educației extrașcolare un caracter, în egală măsură, stabil și dinamic:

- *stabil*, prin valorile educaționale de maximă eficiență formativă;
- *dinamic*, prin specificările și concretizările în raport cu domeniile și profilurile educației extrașcolare și în raport cu interesele, aptitudinile, oportunitățile educabililor.

Așadar, conținutul educației și învățământului extrașcolar definește ansamblul valorilor selectate din toate domeniile culturii și activității umane, în termeni de cunoștințe cu efecte formative maxime – în plan intelectual, moral, tehnologic, estetic, fizic, cognitiv, efctiv, psihomotric – procesate la nivel de domenii, profiluri și contexte concrete ale educației și învățământului extrașcolar.

Pornind de la conceptul și specificul caracteristicilor educației extrașcolare, dar și de la opțiunile conținutale și metodologice de realizare a acestui proces s-a conturat structura educației și învățământului extrașcolar [2, p. 18], care este constituită din domenii, profiluri și tipuri de activități specifice /discipline (Figura 1):

Figura 1. Domeniile educației și învățământului extrașcolar în Republica Moldova

Prospectivitatea educației extrașcolare presupune raportarea ei la cerințele de perspectivă ale societății, prin orientarea prestatorilor de servicii ale educației extrașcolare spre o nouă modalitate de educație, care îi va asigura individului posibilitatea de a face față evenimentelor neprevăzute prin anticipare și participare.

Domeniul *Arte*, care include în componența sa profilurile – *Muzică, Artă dramatică, Artă coregrafică și Arte plastic*, corelează, dominant, cu următoarele competențe-cheie privind învățarea pe parcursul întregii vieți (Bruxelles, 2018):

- competențe de alfabetizare;
- competențe de sensibilizare și
- expresie culturală.

Aceste competențe-cheie, dar și specificul domeniului *Arte* generează un ansamblu de competențe generale domeniului *Arte*, după cum urmează:

- Practicarea /aplicarea capacităților și abilităților artistice sub diverse forme și activități, manifestând potențial uman creativ, sensibilitate, implicare și inițiativă.
- Transferarea achizițiilor/talentelor artistice dobândite în cadrul activităților extrașcolare, în realizarea vocațională individuală, consemnând traseul de dezvoltare a persoanelor prin învățare și muncă, în funcție de specificul cerințelor și așteptărilor socioeconomice ale domeniului artistic și ale mediului de viață.
- Explorarea tendințelor de autocunoaștere, autoinformare, autoformare, autopromovare și autodeterminare personală în domeniul artistic practicat, asigurând prin propriile posibilități și capacități un marketing vocațional de calitate.
- Aprecierea și gestionarea fondurilor/produselor din domeniul artistic, dând dovadă de abilități ale unui creator/consumator fidel și elevat, capabil să contribuie astfel la sporirea prestigiului profesiilor artistice /culturale, promovarea și valorificarea întregului patrimoniu artistic la nivel local, național și universal.
- Valorificarea domeniului artistic în spațiul social, cultural, artistic și informațional manifestând compatibilitate cu profilul ales și asigurând automodelarea conștientă a personalității.

Elevul de astăzi este puternic influențat de factorii interni și cei externi ce provoacă anxietate și stres. Evaluarea, în acest sens, face parte din ansamblul acestor factori. Psihologii confirmă faptul că și elevii cu performanțe înalte sunt supuși stresului în procesul de evaluare a rezultatelor școlare. Pentru a diminua/ reduce influența negativă a evaluării rezultatelor școlare asupra psihicului elevului, pe plan internațional, dar și cel național, se caută modalități noi de realizare a acestui proces: *evaluarea ascunsă, evaluarea retroactivă, autoevaluarea* etc.

Evaluarea bazată pe descriptori și calificative, introdusă parțial în sistemul de educație formală/școlară face parte din încercările de a diminua efectele negative ale evaluării. În acest context, „conflictul” dintre evaluarea rezultatelor școlare în baza notelor (de la 1 la 10) și evaluarea în baza calificativelor este unul artificial, legat de tradiție și de psihologia celor implicați în acest proces: în primul rând – al părinților, în al doilea rând – al cadrelor didactice și în ultimul rând – al elevilor. De menționat că evaluarea în baza notelor de asemenea se realizează în raport cu descriptorii formulați mai general și în corespundere cu notele respective exprimate în cifre. Funcția concretizării acestor descriptori revine cadrului didactic. Totodată, evaluarea în baza descriptorilor și calificativelor de asemenea este un proces de notare prin cuvinte/ calificative. Cert este faptul că calificativele pot fi ușor cuantificate/ convertite în note, și invers.

Problema constă nu în modul de evaluare a rezultatelor școlare, ci în percepția rolului acestui proces în cadrul educațional. De regulă, se exagerează importanța evaluării prin note ca factor de motivare pentru învățare (deși în continuare evaluarea prin note poate fi privită ca un factor important de motivare a elevilor pentru învățare). Mult mai mare potențial educațional are factorul implicării active în proces, satisfacția obținută prin realizarea anumitor activități, succesul obținut etc. În primul rând, aceasta se referă la elevii implicați în *activitățile de educație extrașcolară (nonformală)*, care și le-au ales benevol, conform intereselor proprii. Cu alte cuvinte, elevii vin în educația extrașcolară (nonformală) pentru a primi satisfacție și a se detașa de la situațiile anxioase și stresante din învățământul formal. Evaluarea este o activitate complexă care presupune realizarea mai multor acțiuni și operații aflate în interdependență: măsurarea; aprecierea: *prin raportare la normă, prin raportare criterială (la un criteriu)*; decizia. Totodată, evaluarea se realizează în cadrul a trei forme: *evaluarea inițială* (predictivă), *evaluarea formativă* (continue) și *evaluarea sumativă* (cumulativă).

În acest context, trebuie de menționat că metodologia și conceptul evaluării rezultatelor școlare în cadrul învățământului formal sunt valide și pentru educația extrașcolară (nonformală) cu multe precizări și adaptări la specificul acestui sistem educațional. Pentru a construi/ fundamenta o metodologie de evaluare a rezultatelor școlare în cadrul educației și învățământului extrașcolar este nevoie de a avea în vedere în prim plan:

1. *Forma de organizare a educației extrașcolare*: instituții de educație extrașcolară și tipul acestor instituții, centrele de educație extrașcolară, cercurile, cluburile pe interese etc.

2. *Finalitățile educației extrașcolare realizate în aceste structuri:* profesionalizarea timpurie, formarea vocațională, orientarea spre o profesie, satisfacția intereselor proprii etc.

3. *Sistemul de competențe pe domenii, profiluri, discipline și tipuri de activități concrete.*

Menționăm că procedurile evaluative necesită a fi extinse de la verificarea și aprecierea rezultatelor/ produselor școlare la evaluarea procesului care a condus la aceste rezultate. Evaluarea procesului trebuie înțeleasă nu doar în dimensiunea sa temporală, ci mai ales în cea cauzală, legată de mijloacele cognitive implicate, de resursele utilizate de către elev pentru realizarea produsului. Sunt situații când evaluarea procesului este mai importantă decât evaluarea produsului, aceasta se referă, în primul rând, la domeniile *Arte; Sport, Turism și Agrement* (rezultatele pot apărea în timp). În practica educațională reală foarte des evaluarea se realizează în termenii trăsăturilor de personalitate: serios, conștiincios, leneș, inteligent etc. În actul de evaluare, cadrul didactic trebuie să se ferească de aprecierile în termeni de categorie morală sau de valori intelectuale și să se preocupe de evaluarea directă a produselor și procedurilor, nu însă a persoanei implicate în educația și învățământul extrașcolar.

Problema „aprecierii” este una dintre cele mai dificile probleme în orice activitate a omului, inclusiv și în domeniul educației, mai cu seamă în domeniul educației artistice, unde elementul subiectiv predomină și este hotărâtor. „A scoate o *concluzie* în artă este un lucru ingrat și cu o perspectivă minimă” menționează I. Gagim. Dacă în sfera științelor obiective, aprecierea este ușor aplicabilă, atunci arta care urmează calea cunoașterii intuitive, ține de incalculabil, de imaterial, de irațional, oferă dimensiuni care nu se supun unor măsurări exacte și obiective.

La disciplinele școlare /extrașcolare ce reprezintă științele, aprecierea se efectuează pe linia „materialului” și a „cantității”- aici se evaluează, în special și în primul rând, volumul de cunoștințe acumulat. În artă, însă, acumularea de cunoștințe nu constituie un scop în sine, ea se subordonează unei cauze de altă natură. În artă, aprecierea se efectuează pe linia „spiritualului” și a „calității”- simțul, trăirea interioară, sensibilitatea și receptivitatea artistică nu pot fi calculate în termeni cantitativi matematici. Or în artă, anume aceasta și este important și esențial – trăirea unei stări deosebite la întâlnirea cu opera, prin:

- Participarea afectivă în actul artistic de interpretare, receptare și promovare a valorilor artistice naționale și universale;
- Utilizarea terminologiei specifice pentru caracterizarea și aprecierea valorilor artistice;
- Identificarea mijloacelor de expresivitate emoțională în corespundere cu rolul fiecăruia în redarea imaginii artistice și al mesajului ideatic al lucrării;
- Cunoașterea și înțelegerea diversității fenomenului artistic din perspectiva semnificațiilor emoționale, estetice, sociale și spirituale;
- Demonstrarea competențelor artistice și integrarea în activități cultural-artistice extrașcolare.

Dificultățile evaluării competențelor artistice pot trimite la veritabile aporii, degajate de încercarea de a răspunde la 3 întrebări fundamentale (Figura 2):

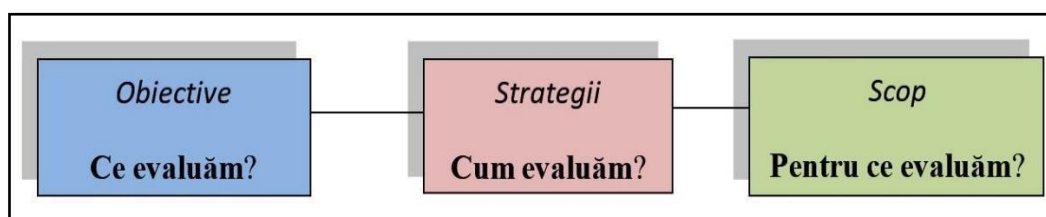

Figura 2. Traseul evaluării competențelor artistice

Atunci când se pune problema estimării unei valori, apare întrebarea: **Ce evaluăm?** O stare existentă a individului sau evoluția lui? Un neajuns mare al evaluării rezidă în centrarea sa exclusivă asupra uneia dintre reperatele menționate. Starea de moment a educabilului este, desigur, rezultatul unei istorii, al unui bagaj cultural, dar nu trebuie ocultată realitatea procesuală, devenirea existenței umane, virtualitățile și posibilitățile ce țin de viitor. Într-o primă perspectivă, evaluarea este menită să furnizeze factorilor care gestionează procesul activităților artistice extrașcolare informații privind cantitatea și calitatea conținuturilor abordate/contactate de către receptor (educabil). Acumularea cunoștințelor artistice/despre artă nu prezintă un scop în sine, ci se realizează pentru efectele pe care le produc în sensul formării culturii elevilor și pentru a fi aplicate în noi demersuri culturale și acțiuni practic-artistice. Evaluarea rezultatelor de acest tip necesită o urmărire globală - sistematică, realizată în alt cadru decât cel al condițiilor școlare/extrașcolare. Cu atât mai mult, în

sensul educației artistice/prin arte, unde competența artistică a educabilului se fundamentează în special pe aspectele afectiv-atitudinale.

Cum evaluăm? În domeniul educației și învățământului extrașcolar-artistic, unde elementul subiectiv predomină și este decisiv, planul finalităților evaluării înregistrează deplasarea accentului de pe *aspectul exterior* – cel instructiv-informativ-teoretic (care presupune cunoștințe artistice și/sau despre artă, precum și aptitudini /capacități de a o interpreta, analiza, aprecia etc.), pe *aspectul interior* – cel formativ-aplicativ (prin care se reflectă dragostea, interesul elevului pentru valorile artei, tendința de autorealizare și de modelare a eului conform legilor ei sublimă – a atitudinilor).

Acest aspect de evaluare se realizează prin anumite faze:

- de deschidere a evaluării spre rezultatele spațiului atitudinal al elevului (competențele relaționale: elev-artă; disponibilități de apreciere a valorilor artistice etc.);
- de extindere a acțiunii de evaluare de la verificarea și aprecierea rezultatelor – *obiectivul tradițional*, la evaluarea desfășurării procesului de activitate artistică/prin arte;
- de luare în calcul a altor indicatori decât a achizițiilor cognitive, precum este *manifestarea atitudinilor* vizavi de activitatea artistică etc.

Pentru ce evaluăm? Evaluarea manifestării cunoștințelor, capacităților și atitudinilor elevului, în contextul educației și învățământului artistic extrașcolar, nu poate fi examinată doar ca acțiune suficientă sieși. Această activitate trebuie să fie realizată ca un demers necesar actului de instruire /educare în domeniul artistic dat. În consecință, ea nu poate omite din atenție analiza aspectului instructiv, vizând formarea /dezvoltarea sistematică a competențelor artistice, după cum nici nu se poate limita la ele, neglijând ceea ce este general, semnificativ pentru o categorie întreagă de subiecți – formarea culturii și a competențelor artistice a educabililor ca parte componentă a culturii spirituale a acestora.

În acest context, propunem o succesiune de **principii de evaluare** a competențelor artistice formate /dezvoltate în cadrul educației și învățământului extrașcolar cu profil artistic:

1. *Principiul volitivității* evocă implicarea benevolă a educabililor în procesul educațional extrașcolar. Acest principiu are o particularitate proprie: educabilul își asumă obligația voluntară de a frecventa instituția, ceea ce îi va cere eforturi și timp suplimentar.

2. *Principiul caracterului de masă* prevede participarea activă la activități cultural-artistice a unui număr mare de participanți cu niveluri diferite de pregătire și performanțe.

3. *Principiul abordării individuale* prevede luarea în considerare a dezvoltării caracteristicilor și intereselor individuale ale educabililor, în contextul activităților lor, a propriei experiențe, interese, dorințe, înclinații, viziune asupra lumii, sfera emoțională și senzorială și statutul individului în echipă.

4. *Principiul corelației experiențelor personale cu materia studiată* este, în primul rând, asigurarea unității scopurilor practice, de dezvoltare și activitate. Experiența de viață a educabilului va contribui la dezvoltarea acestuia într-un anumit domeniu, și invers, competențele formate /dezvoltate în context nonformal vor aduce o plus-valoare pentru experiența de viață a acestuia.

Concluzii

Metodele de evaluare a competențelor artistice reprezintă o cale prin care profesorul oferă educabililor posibilități de a demonstra nivelul de stăpânire a cunoștințelor, de forme și dezvoltare a diferitor capacități, de integrare a lor în competențe artistice. Metodele folosite pentru evaluare vor include - chestionarea orală sau scrisă, lucrările practice, proiectele, testările interactive asistate de calculator. Pentru a eficientiza procesele de evaluare, înainte de a demara evaluările propriu-zise, cadrul didactic va aduce la cunoștința elevilor tematica lucrărilor, modul de evaluare (bareme /grile /criterii de notare) și condițiile de realizare a fiecărei evaluări. Profesorul este responsabil de selectarea celor mai eficiente metode de evaluare pentru un anumit mod de învățare: concentrarea asupra unei evaluări valide și cu impact în procesul de învățare; aplicarea evaluării într-un mod adecvat pentru toți cei care învață; înregistrarea rezultatelor ca dovadă pentru un audit de calitate.

Toate principiile și metodele enumerate se vor completa reciproc, oferind o influență intenționată, consecventă și sistematică asupra formării unei personalități dezvoltate armonios. Respectarea acestora în procesul educațional extrașcolar (nonformal) va ajuta elevii în perceperea adevăratelor valori ale materiei studiate, inclusiv, prin convingerile că toate activitățile incluse sunt realizate „pentru viață, nu pentru școală”. Cu formele sale fascinante, activitatea din afara școlii creează o anumită dispoziție emoțională și o pârgie puternică pentru motivarea către autodezvoltare.

Bibliografie

1. Blândul, V., (2015). Bazele educației nonformale, Ed. MEGA, Cluj-Napoca.
2. Cadrul de referință al *educației și învățământului extrașcolar* din Republica Moldova (2020). Bragarenco, N., Burduh, A., Cosumov, M. [et al.]; coordonatori generali: Grîu, N., Crudu, V.; coordonator științific: Guțu, V.; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Chișinău.
3. Codul Educației al Republicii Moldova Nr. 152 din 17-07-201, disponibil pe: <http://lex.justice.md/md/355156> (accesat 14.04.2022).
4. Cristea, S., (2010). Fundamentele pedagogiei, Ed. Polirom, Iași.
5. Guțu, Vl., Poștan, L., (2007). Didactica pentru adulți din perspectiva motivațională, Ed. CEP USM, Chișinău.
6. Dave R. (1991). Fundamentele educației permanente. Ed. Humanitas, București.